

Naslov originala:

Pròtesi

© Andreu Martín

First published in catalán by La Magrana, 1990

Translation published with arrangement of *Sophie Savary Agent littéraire*.

Izdavanje ove knjige pomogao je
Ramon Llull Institute

Andreu Martin

Proteza

sa katalanskog preveo i obradio:
Nenad Perišić

RIO
MAGNUS

PRVI DEO

I

petak, 21. jul

pola 8 ujutru

Nema ničeg tako zloslutnog kao veštačka vilica. To je taj okamenjeni kez, hladan, bezizražajan i nepomičan. Stisnute vilice u snažnom ugrizu. Kao zamka koja se iznenada zatvori, *škljoc*, i nikada više ne pušta. To je osmeh sa značenjem, ali nije osmeh radosti, to je osmeh koji obavezuje, osmeh bola, pod pretnjom okrutnosti. Usiljena grimasa dželata koji se pretvarao da ti je prijatelj pre nego što ti je naneo zlo, mnogo zla. Sada ništa nije smešno, nema razloga za smejanje, videćeš ubrzo, samo razmisli... Taj osmeh će se pojaviti kada plačeš i jecaš od straha, kada se previjaš od bolova. Veštačka vilica te podseća na lobanju, na oči koje gledaju u unutrašnjost skeleta i likuju kada ugledaju raspadnute misli. Podsećaju na trulež i crve, na kosti koje lagano tamne dok čekaju trenutak osvete.

Mikel Vargas Reinoso držao je svoju veštačku vilicu u staklenoj čaši, sa vodom i tabletom *Korege*. Satima bi je posmatrao, svake noći, sve dok je ne bi stegao desnim, dok ne dođe na svoje mesto, u usta. Gledao ju je neprijatnim pogledom, kosim i mačkastim očima i dok je to radio disao je kroz nos ritmično, možda malo brže nego što bi to bilo normalno. Noćima bi mu pogled bio prikovan za nju, razmišljao bi kako je prošlo mnogo, mnogo vremena. Dok bi je brižljivo čistio četkicom sa veštačkim vlaknima (jer one sa prirodnim svinjskim dlakama nisu tako efikasne u skidanju nikotinskog kamenca), dok je među prstima razmazivao zaštitnu kremu, pomisli kako ga je koštala četrnaest hiljada pezeta pre četiri godine. Dosta je to love. Više od četristopedeset i pet pezeta po zubu. Poprska je, onako roze i belu, učvršćivačem *Super-Koregom*, kao da se nikada neće razdvojiti od nje.

Potom se Mikel Vargas Reinoso pogleda u ogledalo. Nikada se nije gledao u oči. Zanimale su ga samo usne, skrivene i deformisane. Napamet je znao svaki beličasti ožiljak isečene kože, koji su išli od donjeg dela nosa, preko gornje usne, sve do vrha brade. Prošlo je mnogo vremena, baš mnogo. Ali ne i dovoljno, nikada ni neće proći dovoljno. Nastavljajući svoj ritual, uhvatio je taj svoj „osmeh lobanje” palcem i srednjim prstom desne ruke i ubacio ga u prazninu usne duplje. Kao nekom magijom, njegove usne bi prestajale da budu deformisane i monstrozne. Zategao je krajeve usana unazad, uz grimasu koja bi mu otkrila skoro sve zube, imitirao bi sklopljenu veštačku vilicu, sve dok mu se potpuno ne uklopi. Onda je zatvarao i otvarao usta nekoliko puta. Potom se umio, obrijao i očešljao ispred ogledala sa oguljenim živinim premazom.

Obukao je farmerke preko gaćica uprljanih od noćnih izlučevina. Izbledelu *Fred-Peri* majicu sa kratkim rukavima. Danas će biti toplo. Čarape koje nije oprao već dve nedelje i poluduboke čizme, pohabane, svoju jedinu obuću. Izvuče cigaretu iz paklice i upali je šibicom.

Uz neizmernu pažnju, ostavi u neseker providnu čašu, tablete *Korege*, *Super-Koregu*, pastu za zube i četkicu. I pomisli: „S ovom rutinom je gotovo.” Skoro da se nasmejao. Pola osam je ujutru i da je bio bilo koji drugi dan, izleteo bi napolje trčeći. Ali sada, tim običajima je kraj. Najzad je gotovo, posle osam godina, osam predugih godina, kada se osvrtao na svaki zvižduk, na svaku sirenu, uvek u kontra-ritmu. Činilo se da ovaj dan nikada neće doći. Užegla atmosfera sobe iznenada je počela da miriše na slobodu.

Prethodne noći je histerično zvonio telefon u hodniku pansiona. I Mikel, po običaju, lagano poskoči. Zapravo, nije bilo razloga za to. Ako nikakve uznemirujuće komunikacije nije bilo za tri godine, nije bilo razloga da to bude sada. Ali Mikel je i dalje doživljavao stres kada bi začuo zvono. Jer se i dalje nadao. Da toga nije bilo, govorio je sebi, već bi se ubio. Bez te nade ne bi mogao da izdrži strogu satnicu zatvora, šale čuvara, ćelije sa zatvorenicima, vojničku monotoniju i tri godine legalnog rada u Saragosi, od kuće do posla i od posla do kuće, nit vina, nit kurve, nit prijatelja, ma apsolutno ništa. Prestao je da se seljaka, skrasio se u jednom pansionu i ležao je i čekao, sve dok ne bude vreme za obrok. Bez nade ne bi mogao da podnese da svaki put jede sam, tu opsesiju da se jednom za svagda opere od greha, da ne poznaje nikog, da se ne meša ni u šta, ni u legalno ni u nelegalno, ni u šta. Ni duge noći koje je provodio budan (koliko ima da nisi spavao?), pušeći,

gledajući u osmeh svoje veštačke vilice potopljene u čaši vode, mrmrlajući kroz zube i proklinjući tu zlu kob koja mu je prožimala svaku ćeliju. „Jebaću ti mater, počupaću ti te zube jedan po jedan, vezaću te za krevet i pretući ću te tako da ćeš ostatak života provesti u invalidskim kolicima, pišajući krv, pederčino jedna...“. Sate i sate je provodio pokušavajući da odluči šta bi bilo bolje, da svog neprijatelja ostavi u životu ili da ga ubije pošto ga prethodno dobrano izmuči. Za osam godina, nikada nije dva puta ponovio iste mantre. Samo ih je u svojoj mašti sve više obogaćivao, dodajući im ideje koje je dobijao iz svoje omiljene knjige *Istočnjački načini mučenja iz XIX veka*¹. I na kraju dugačkih beseda punih psovki, pretnji i obećanja, kao da je reč o onom religioznom *Amen*, bi dodavao:

— Ako ne bude tako, ubiću se.

Ali nije se ubio kada je telefon pozvonio četiri puta. I dalje se nadao. Ponekad bi čuo frenetičnu zvonjavu, milion puta je uzaludno skakao, ali je znao da će jednog dana doći i taj poziv. Zbog toga je propatio sve to što je propatio i zbog toga se još nije ubio. Koraci gospođe Paskvale su se čuli kako idu hodnikom. Uvek joj je trebalo mnogo i gazdarica bi pozivala komšiju koji je bio druga vrata od njega, ili bračni par preko puta. Ali juče, konačno, zglobovi na prstima ruke gospođe Paskvale su pokucali i na njegova vrata. I Mikel poskoči iz kreveta. Po prvi put za tri godine zvala je njega.

— Gospodine Vargas! Za Vas je!

Kada je izjurio iz sobe, od gazdarice nije bilo ni traga ni glasa. Uznemirila ga je pomisao da bi ona mogla biti skrivena

1 (or.) *Suplicios orientales del siglo XIX* – knjiga anonimnog autora, objavljena na španskom jeziku u Madridu, 1970.

tu negde i da prisluškuje iza nekih vrata. Nestrpljivo je krenuo prema aparatu i podigao slušalicu. Srce mu je tuklo kao ludo.

— Halo?

— Mikel?

— Ko je to?

— Ja sam, Maruho! Ti si Miki?

— Maruho?

— Kako ide? Ha, ha, ha!

— Maruho? Maruho, ti si?

— Naravno da sam ja, hahaha! Koliko je vremena prošlo, ha drugar...?

— Gde si?

— U Barseloni, gde bih bio?!

— Ko ti je dao ovaj broj?

— Eh, dragi moj, hahaha! Kako si, bre? Koliko vremena je prošlo, ha? Šta radiš?

— Šta ima? Šta se dešava? Šta hoćeš?

— Je l' i dalje hoćeš što pre da zapališ odatle?

— Jesi li našao Galjega?

— Da, gospodine, našao sam ti ga, hahaha!

— Gde je?

— Tu je, u Barseloni, hahaha! Dolaziš?

— Šta radi? Je li istina da je izašao iz policije?

— Kaže da su ga izbacili! Kaže da su ga izbacili zbog tebe, hahaha! Je l' dolaziš ili šta?

— Da, da, dolazim! Krećem sutra!

— Ponesi mi pet zelenih, za mene! Videćeš da sam ispunio...

— Gde ću te naći?

— U nedelju u *Palmeru*. Znaš gde je *Palmer*? Na Paraleli, blizu ronde San Pablo, znaš li gde je to?

— Znam, znam!

— E pa onda u nedelju uveče se vidimo tamo, dogovoreno? U dvanaest, važi?

— Ne može ranije? Ja... biću sutra uveče u Barseloni...

— Ne, ortak, ja radim tada...

— Ali to je samo sekund! Javiš mi gde si i ja ti donesem lovu i...!

— Kažem NE, ortak! Moramo da razgovaramo jebote! Toliko se dugo nismo videli, jebote, hahaha! Treba da mi pričaš šta radiš, ha ortak, hahaha!

— Slušaj bre, Maruho...! Saslušaj me, Maruh...!

— Šta ti je bre ortak! Šta je bilo? Nećeš mi pobeći, je l' znaš...! Vidimo se u nedelju, ha?!

Tresao se kada se vratio u svoju sobu. Znojili su mu se dlanovi i vrteo je glavom. Konačno. Konačno, konačno, konačno... Baci se na krevet i nasmeja se. Konačno. Teško je disao i noć je proveo otvorenih očiju, gledajući u plafon i psujući kao nikad pre. „Jebaću te, pederu jedan, jebaću te, vezaću te za četiri stolice na podu, licem na gore, i gaziću ti po jajima, i stavljaću ti upaljene cigarete u usta kad ih budeš otvorio, aaaaaaah, kad ih budeš otvarao da se dereš od bolova...”. Kada je završio nije izrekao „Ako ne bude tako, ubiću se”. Nije bilo potrebe. Ne bi bilo onog „ako ne bude tako”.

Uz pokrete između kojih je pravio pauze („ne žuri, nema razloga”), uzeo je sportsku torbu, obrisao s nje prašinu i stavio unutra dve izgužvane košulje, vunenu jaknu sa pocepanim nalacticama, jednu rolku, sive pantalone, dve prljave čarape i majicu sa kratkim rukavima. Među odeću je stavio nesecer za protezu i tri knjige: Markiza de

Sada, *Jedanaest hiljada buzdovana*¹ i onu sa orijentalnim mučenjima. Na kraju, podiže dušek i uze nešto što je bilo umotano u deo nekog peškira, prilično zamašćenog. Odmeri rukom težinu zamotuljka. Nekih dve kile. Nije mogao da odoli a da ga još jednom ne pogleda.

Bio je to pištolj marke *Bernardeli*. Bio je nešto manji od otvorene šake. Sa sedam metaka kalibra 9 milimetara. Ružan, starinskog dizajna, previše zaobljen. Vrh cevi je skoro cilindričan i kod njega je uvek budio obscene misli. Nosio je inicijale *VB* ugravirane na umetku na dršci. Mikel je oduvek verovao da je samo zahvaljujući ovom pištolju mogao da izdrži... koliko beše?... tri godine dobrovoljnog zatočeništva. Uvek kada bi ga pogledao osetio bi se snažnijim, slobodnijim, srećnijim.

Ponovo ga obavi umazanim komadom peškira i vrati među odeću. Zatvori rajsferšlus grubim pokretom, ostavi torbu na krevetu pored debele jakne koju je kupio za zimu i izađe u hodnik trošne kuće sa sobama na iznajmljivanje.

Danas je, začudo, uputio par reči gospođi Paskvale na koju je usput naišao. Ona napravi uplašeni pokret nepoverenja. Nikada nije verovala ovom stanaru koji se uvek bešumno kretao.

— Kasnije ćete mi reći koliko Vam dugujem. Odlazim.

— Dobro.

Samo jedno „Dobro“, posle tri godine koje je proveo u njenoj kući. Gospođi Paskvale bi prijalo da je dodala i nešto kao „i bolje“ ili „bilo je krajnje vreme“, ali nije se usudila. Mikel se uputio ka firmi za selidbe u kojoj je radio od pre dva meseca. Senke su u ovo doba dana, pre podne,

1 čuveni, erotski, čak bi se moglo reći i pornografski roman Gijoma Apolinera, objavljen u Francuskoj 1907.

izdužene, ali je nebo vedro a sunce već greje.

Mekinensa, knjigovođa, samo što je stigao i već je sedeo za svojim stolom, zabivši nos i ruke u papire, računajući ono što je juče ostavio za sutra.

— Spremi mi koliko mi dugujete jer odlazim — reče mu Mikel.

— Čoveče, ne seri — odgovori ovaj ne prestajući da računa. — Sad imamo dosta posla. Sačekaj kraj meseca...

— Umro mi je otac — slaga Mikel. — Javili su mi noćas. Moram da idem za Barselonu.

Mekinensa podiže glavu uz izraz lica koji je odavao da mu Mikel dosađuje. Ima više od šezdeset godina, danima se nije obrijao niti se umivao, a izraz lica mu je uvek bio takav kao da nešto negde vonja.

— Pa idi onda kod šefa, što to meni pričaš. Ja ću da uradim kako on kaže.

Mikel pogleda u poster izvaljene gole ribe koji je bio zakucan za zid. Uzdahnu duboko i prebaci težinu tela na desnu nogu.

— Gde je šef?

— A gde bi bio? U baru.

— Samo ti spremi obračun.

Izađe iz skladišta i pređe ulicu ne poštujući semafor, trčeći i gledajući na jednu pa na drugu stranu kako bi izbegao vozila. Ušao je u bar, gde su gazda firme i još dva zaposlena jeli domaće škembiće i pili vino. Kada ga spaziše, prekidoše sa svojim šalama. Mikelove kolege s posla su mu se obraćale samo kada je bio u pitanju posao i kada je to bilo neizbežno, uz fraze poput „Hoćeš ti napred ili pozadi, Mikel?“, ili „Zategni konopac!“, ili „Baci, baci slobodno!“. I to bi bilo sve. Mikel je čudan lik. Nikada

ništa ne priča, ni o ribama, ni o fudbalu, ni gde živi, ma ništa. Nikada ih nije ni ponudio ali ni prihvatio da idu na piće. Ni „dobar dan“ ni „pomoz' Bog“. A pogled mu je bio pomalo izgubljen. Razgovarao je samo sa šefom. Ovaj ga je smatrao pomalo retardiranim i govorio da ne bi ni mrava zgazio.

— Uzmi nešto Mikel...

— Odlazim. Zamolio sam Mekinensu da mi napravi obračun, jer idem.

— Zašto, pa šta je bilo?

— Umro mi je otac i moram odmah danas za Barselonu.

Dvojica njegovih kolega se pogledaše i pokušaše da sakriju nevericu i olakšanje. Šef mu stavi ruku na rame i pomisli šta koj kurac sad da mu kaže, jer čak ni ne misli da je ovaj uopšte i imao oca.

— Sranje... — reče na kraju, uz užasan aragonski akcenat. — Sranje, sranje, ortak...

Ostade zagledan u neku piljevinu na podu, zavrte glavom i bolno stisnu Mikelovo rame. Ovaj ga pogleda kao da je hteo da kaže: „Ne diraj me ili ću da ti razbijem njušku“. Ali nije rekao ništa. Šef ga pusti da bi namestio jaja preko prljavih pantalona. Uzdahnu rezignirano.

— Pa dobro, šta da se radi... Znači, ideš... Sranje, sranje... I, šta, ne vraćaš se?

— Ne. Moram da rešim sve oko toga.

Druga dvojica su se već dogovarala da plate. Šef uhvati Mikela za ruku i nagnu se k njemu, kao da će pasti.

— Ako bi ostao još malo, dobio bi i otpremninu, razumeš? Onda bi prošla tri probna meseca i mogao bih da ti izboksujem...

— Ne treba.

— Dobro, momče, dobro — otpi i poslednji gutljaj vina.
— ‘ajmo.

Sunce je na sred ulice već jako peklo i vazduh je počeo da biva neizdrživ. Njih četvorica polako, bez žurbe, došetaše do skladišta.

— Mekinensa! Napravi obračun za Mikela, kaže da mu je umro otac i da mora da ide! — šef pruži ruku Mikelu u znak pozdrava.

— Dobro, momak, žao mi je. Kad vidim da ideš sada kada ima toliko posla...

— Ma boli tebe dupe — promrmlja nečujno Mikel.

Šef slegnu ramenima, očigledno ne mareći mnogo, i krenu ka dnu magacina, gde su bili kamioni. Smirio se uz pomisao da je jednog dana to moralo da se desi i da je bolje da onda to bude što pre. Da je Mikelu palo napamet da kaže tako nešto mesec dana ranije, napušio bi ga. Ali sve do ovog trenutka mirio se s njegovim pogledom negativca iz filmova. Neka ode, ionako mi je došlo da ga pošaljem u kurac. Pa dobro, jadničak, neka dâ sebi oduška. Dok odlazi... Ali, od tada, šef više nikada neće učiniti uslugu Karu. I ostatak dana će biti loše volje.

— Natovarite tih par vreća i svu ćebad! — naredi glasno.

Ostali, dok su poslušno izvršavali naređenje, šaputaše gledajući Mikela ispod oka.

— Stalno se šlepaio uz nekog, jebote.

Mekinensa mu dade nekoliko novčanica od po hiljadu, Mikel potpisa i ode. Sada je završio s njima. Možete da jedete govna svi. On, koji je uvek hodao vukući noge i pomalo pogrbljen, sada je koračao žurno, uspravnog tela, isturenih grudi. Izenada se osetio pun života. Slobodan.

Slobodan posle četiri godine zatvora, godinu i po vojske i tri ropstva. Stigao je trenutak istine. Trenutak da ubije.

Prešao je preko trga Portiljo i krenuo ulicom Koso, kao da mu u mozgu odzvanja neki vojnički marš.

Ponovo za Barselonu. Ponovo u sedlu. Koliko je vremena prošlo od kad nije išao tamo? Sedamdeset pete, kada su mu dali slobodne dane u vojsci, otišao je i proveo nekoliko dana u kući svoga brata. Hteo je da razgovara isključivo sa Baticom ili Maruhom, ali obojica su bili u bajboku. Ni o njima ništa nije znao sve do jučerašnjeg poziva.

Savio je u levo, baš pre nego što će stići do ulice Serdan, i ušao u bar *Los Paharitos*. Bio je pun ljudi koji su se smejali, vikali, pušili, pijuckali vino i mezetili. Ne pozdravivši nikoga Mikel se probi do pregrade od providnog stakla i drveta koja je činila nešto što liči na separe. Prekoputa, za stolom, sa svojim espresom sa mlekom i obaveznom zemičkom, skriven od očiju klijenata, sedeo je Karo. Sede kose, očiju nesrazmerno velikih iza naočara za vid sa velikom dioptrijom, izgadnelog tela. I sa debelim ćebetom u krilu, uvek sa istim musavim kariranim ćebetom, i leti i zimi, koje osim što ga je prekrivalo izgledalo je kao da nešto krije.

— Čao Mikel. Šta radiš ovde u ovo doba?

— Idem — odgovori Mikel s nogu, ukazujući poštovanje kao da raportira nekom pukovniku, i dalje zadržavajući svoj drzak pogled. — Zvali su me iz Barselone i idem.

Karo umoči komadić zemičke u kafu s mlekom, glasno ga posisa i namignu.

— Idi. Našli su ti Galjega?

— Da. Ali nikom ni reči, važi? Miki i Galjego nemaju ništa zajedničko. Ti ne znaš ništa. Je li to jasno?

— Nemoj da praviš gluposti, Mikel. Ovde si se dobro